

Patrycjusz Zarębski

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Polska Akademia Nauk

IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW NA OBSZARACH WIEJSKICH W POLSCE W UJĘCIU PRZESTRZENNYM

IDENTIFICATION OF FACTORS THE ENTERPRISES DEVELOPMENT IN POLISH RURAL AREAS IN SPATIAL TERMS

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-gospodarczy, rozwój przedsiębiorstw, autokorelacja przestrzenna, statystyka lokalna Morana, determinanty rozwoju przedsiębiorstw

Key words: socio-economic development, enterprises development, spatial autocorrelation, Local Moran index, determinants of enterprise development

Abstrakt. Celem badań była identyfikacja składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego odpowiedzialnych za rozwój przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. W pierwszym etapie przeprowadzono analizę autokorelacji przestrzennej zmian natężenia przedsiębiorstw i wskazano 4 grupy gmin: tworzących klastry wysokich wartości, klastry niskich wartości, a także przypadki nietypowe występowania w przestrzeni pojedynczych wysokich bądź niskich wartości wskaźnika. Dla każdej z grup przeprowadzono oddzielnie analizę współzależności w odniesieniu do składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego. Analiza współczynnika korelacji liniowej w wyznaczonych reżimach przestrzennych wykazała zróżnicowaną siłę wpływu składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego na zmianę natężenia przedsiębiorstw. Dla obszarów wiejskich w ujęciu ogólnym za istotne determinanty uznano: stopień zrównoważenia rynku pracy oraz zamożność i spójność społeczności lokalnej. Względnie wysokie wartości współczynnika korelacji dla wszystkich analizowanych składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego zaobserwowano jedynie w grupie gmin zaliczonych do klastrów wysokich wartości (HH), czyli sąsiadujących ze sobą gmin o ponad przeciętnym rozwoju przedsiębiorstw.

Wstęp

Przestrzeń w ekonomii traktuje się jako dobro rzadkie, co powoduje potrzebę podejmowania decyzji dotyczących gospodarowania przestrzenią i świadomego jej kształtowania. W procesie tworzenia przestrzeni biorą udział liczne czynniki, które różnią się między sobą kierunkiem oddziaływania na przestrzeń, jak i siłą tego oddziaływania [Śleszyński 2007, s. 49-50, Stanny 2013, s. 213-217].

Przestrzeń społeczno-gospodarcza jest wieloelementowym systemem, na który składają się aktorzy życia gospodarczego, jak również wiele innych czynników warunkujących funkcjonowanie systemu. Podjęto się weryfikacji hipotezy, w której przyjęto, iż składowe poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego z różną siłą decydują o zmianie występowania przedsiębiorstw w gminach wiejskich w różnych reżimach przestrzennych. W badanym przypadku reżimy przestrzenne oznaczają tworzenie się skupisk gmin o podobnych wartościach analizowanych wskaźników.

Celem badania była identyfikacja czynników będących składowymi poziomami rozwoju społeczno-gospodarczego odpowiedzialnych za zmianę natężenia występowania przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. Analizę wykonano w różnych typach gmin klasyfikowanych na podstawie wyników autokorelacji przestrzennej z wykorzystaniem statystyki lokalnej Morana *Ii*. Przyjęto hipotezę, iż nie występuje silna współzależność między zmianą występowania przedsiębiorstw a składowymi poziomami rozwoju społeczno-gospodarczego. Powoduje to potrzebę analizy badanego zjawiska w odniesieniu do reżimów przestrzennych. Przyjęto, iż elementy charakteryzujące rozwój społeczno-gospodarczy determinują wzrost liczby przedsiębiorstw w gminach tworzących klastry wysokich wartości wskaźnika rozwoju przedsiębiorstw.

Material i metodyka badań

Badanie obejmuje identyfikację czynników odpowiedzialnych za rozwój przedsiębiorstw mierzony zmianą poziomu natężenia przedsiębiorstw na obszarach wiejskich w latach 2009-2013. Za obszary wiejskie przyjęto 2173 gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie. Do budowy wskaźnika zmiany natężenia przedsiębiorstw w gminach wykorzystano dane Banku Danych Lokalnych GUS, dotyczące liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON. Źródło tych danych jest w pewnym stopniu niepewne ze względu na rzeczywistą lokalizację prowadzonej działalności oraz nadreprezentatywność, co wynika z niedoskonałego systemu ewidencji podmiotów, które zaprzestały działalności, zawiesiły ją bądź zostały zlikwidowane. Jednak ze względu na brak innych danych dotyczących podmiotów gospodarczych na tym poziomie agregacji (gminy), było to w tej sytuacji jedyne źródło informacji.

Otrzymane wskaźniki poddano analizie statystycznej autokorelacji przestrzennej w celu rozpoznania reżimów przestrzennych jednorodnych podobszarów – klastrów, czyli wskaźników wysokich wartości natężenia zmian przedsiębiorstw w gminach, oraz obserwacji nietypowych (*hot-spots*), czyli pojedynczych przypadków gmin o wysokich wartościach wskaźnika otoczonych wartościami niskimi. Ocenę stacjonarności, czyli szczegółowy wgląd w strukturę rozmieszczenia przestrzennego badanej zmiennej na danym obszarze przeprowadzono za pomocą lokalnej statystyki przestrzennej Morana I_i [Anselin 1995, s. 94-95, Kopczewska 2006, s. 90, Suhecki, Olejnik 2010, s. 123]. Statystykę wyznacza się z zależności:

$$I_i = \frac{(x_i - \bar{x}) \sum_{j=1}^n w_{ij} (x_j - \bar{x})}{\sum_{j=1}^n \frac{(x_j - \bar{x})^2}{n}} \quad (1)$$

gdzie: w_{ij} – waga połączeń pomiędzy jednostką i a j , x_i , x_j – wartość zmiennej w jednostce przestrzennej i oraz j , n – liczba obiektów w badanej przestrzeni, \bar{x} – średnia arytmetyczna wartości zmiennej.

Macierz wag do modelu oparto na kryterium odległości 22 km [Kopczewska 2006]. Wskaźniki zależności przestrzennej, oparte na statystyce lokalnej Morana I_i , mogą przyjmować następujące rozwiązania:

- obiekty z wysoką wartością zmiennej z sąsiadami o podobnej wartości zmiennej (klastry wysokich wartości, ang. *high-high*, HH),
- obiekty z niską wartością zmiennej z sąsiadami o podobnej wartości zmiennej (klastry niskich wartości, ang. *low-low*, LL),
- obiekty z wysoką wartością zmiennej z sąsiadami o niskiej wartości zmiennej (przypadki nietypowe, ang. *high-low*, HL, czyli *outlier*),
- obiekty z niską wartością zmiennej z sąsiadami o wysokiej wartości zmiennej (przypadki nietypowe, ang. *low-high*, LH, czyli *outlier*),
- obiekty nieistotne statystycznie dla lokalnej autokorelacji.

Local Moran I_i identyfikuje istotne statystycznie (na poziomie ufności 95%, $p < 0,05$) klastry przestrzenne gmin o wysokich lub niskich wartości wskaźników natężenia przedsiębiorstw.

W celu weryfikacji postawionej hipotezy w badaniu wykorzystano składowe poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dla roku 2010, wyznaczone w ramach *Monitoringu rozwoju obszarów wiejskich* [Rosner, Stanny 2014]. Ocenę współzależności badanych zjawisk wykonano za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona, natomiast do identyfikacji zróżnicowania przestrzennego otrzymanych wyników wykorzystano metodę kartograficzną.

Gmina jako system różnorodności społecznej, gospodarczej i przyrodniczej

Zróżnicowanie przestrzenne zmian występowania przedsiębiorstw jest zjawiskiem o złożonej strukturze i przyczynowości, gdzie w tym samym czasie i z różną siłą działają czynniki o charakterze społecznym, gospodarczym oraz przyrodniczym. Mamy zatem do czynienia z wiązką różnych kombinacji czynników, których identyfikacja może się stać kluczowa w procesie interpretacji rozwoju przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. W gminie wspomniane czynniki wchodzą we wzajemne interakcje i funkcjonują na zasadzie systemów społeczno-gospodarczych. System ten tworzy specyficzne dla danego obszaru warunki i determinuje funkcjonowanie wszystkich obecnych, jak również nowych elementów pojawiających się w nim.

Procesy przestrzennego zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego determinowane są zasobami dostępnymi w gminie. Zalicza się do nich wartości materialne i niematerialne wykorzystywane w procesie tworzenia dóbr i usług, czyli ziemię, kapitał ludzki, dobra inwestycyjne oraz technologię (przeгляд podejść prezentuje Stanny [2013, s. 213-217]). Ich znaczenie w procesie rozwoju i dynamiki systemów gospodarczych ulega zmianie, gdzie obserwuje się mniejsze znaczenie tradycyjnych czynników produkcji, takich jak ziemia w stosunku do wzrostu roli wiedzy, technologii lub kapitału społecznego i instytucjonalnego.

Zdaniem Gorzelaka [2003, 37-58] regionalne zróżnicowanie pogłębia się i staje się nadmierne wskutek niestabilności systemów regionalnych i zachodzenia procesów kumulacyjnych. Przestrzenne zróżnicowanie zasobów w procesie specjalizacji i podziału pracy powoduje nierówności gospodarcze i społeczne w regionach. Dzieje się tak na skutek procesów kumulacji negatywnych bądź pozytywnych impulsów wynikających z wewnątrz regionalnych uwarunkowań. Lokalizacja działalności gospodarczej podlega racjonalnym decyzjom względem występowania w przestrzeni zasobów, walorów przyrodniczych, warunków życia, co stanowi podstawę efektywnego podziału pracy i warunkuje rozwój gospodarczy regionu.

Efektom rozwoju społeczno-gospodarczego jest tworzenie się w przestrzeni skupień gmin o podobnych warunkach dla tego rozwoju. Prawidłowości te opisywane są w literaturze przedmiotu m.in. przez Rosnera [2000], Rosnera i Stanny [2014], Rosnera i współautorów [2007], Stanny [2013], Niektóre systemy charakteryzują się niską dynamiką zmian, co szczególnie widoczne jest w przypadku obszarów wiejskich. Badania prowadzone przez zespół pod kierownictwem Rosnera pokazują, iż zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w układzie przestrzennym nie zmniejsza się, pomimo deklarowanej i prowadzonej polityki wyrównywania różnic rozwojowych [Heffner 2007, s. 257]. Ponadto, analiza profilów wewnętrznych struktur rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce dowiodła, że polaryzacja przestrzenna jest funkcją uwarunkowań lokalizacji geograficznej (oś centrum-peryferia) i uwarunkowań historycznych (oś wschód-zachód), przy czym poziom rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w większym stopniu determinują czynniki gospodarcze niż społeczne [Stanny 2013, s. 282]. W powyższym należy upatrywać potrzebę analizy występowania przedsiębiorstw jako ważnego czynnika zamian gospodarczych.

Śleszyński [2007, s. 51-52] do najbardziej ogólnych charakterystycznych cech związanych z lokalizacją i oddziaływaniem przedsiębiorstw w przestrzeni zaliczył: wzrost wielkości w sferze ekonomicznej, zwiększanie przestrzennego zasięgu działalności przedsiębiorstw, rosnące zróżnicowanie działalności oraz wzrost komplikacji organizacyjnej. Jak pisze Śleszyński, efektem powyższych prawidłowości jest permanentna nierównowaga przestrzenna, polegająca na tendencji do dywergencji, czyli wzrostu zróżnicowań przestrzennych (społeczno-ekonomicznej polaryzacji przestrzennej). Zdaniem tego autora, ta niestałość (niestabilność) może być jednym z głównych powodów niewystarczającego objaśniania rozwoju i struktury przestrzeni społeczno-gospodarczej przez dotychczasowe teorie i koncepcje lokalizacyjne.

Dotychczas prowadzone badania w ujęciu przestrzennym dynamiki zmiany liczby przedsiębiorstw po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (UE) dla lat 2001-2004 oraz 2004-2007, wykazały spadek, inercję, polaryzację przestrzenną oraz mozaikowość struktury przestrzennej.

Zaobserwowano m.in., że obszary metropolitalne mają większą dynamikę tworzenia przedsiębiorstw i ich natężenia względem populacji mieszkańców, a także zasygnalizowano silniejsze procesy urbanizacji ekonomicznej w zachodniej Polsce, zdelimitowanej na zachód od linii Wisły [Śleszyński 2009].

Wyniki badań

Pierwszy etap badań polegał na identyfikacji zmian w występowaniu przedsiębiorstw w gminach w 2013 roku w odniesieniu do 2009 roku (rys. 1). Do zidentyfikowania reżimów przestrzennych wskaźnika wykorzystano statystykę lokalną Morana *Ii* (rys. 2). W analizowanym przykładzie 588 z 2173 statystyk lokalnych było istotnych statystycznie. Zaobserwowano 248 przypadków gmin tworzących klastry wysokich wartości (HH), 218 przypadków gmin sąsiadujących ze sobą o niskich wartościach (LL) oraz łącznie 122 przypadki nietypowe (HL oraz LH) sąsiadujących ze sobą gmin o skrajnie różnych wartościach wskaźnika.

W latach 2009-2013 spadek lub niewielki wzrost liczby przedsiębiorstw miał miejsce w północnej Polsce, szczególnie na obszarach o dominującej w przeszłości roli państwowych gospodarstw rolnych oraz w pasie gmin przygranicznych we wschodniej i północno-wschodniej części kraju. Jednocześnie obszary wiejskie wokół dużych ośrodków regionalnych położonych względnie peryferyjnie w strukturze osiedleńczej miast (jak Białystok, Lublin, Zielona Góra, Opole) wykazywały wysoki wzrost liczby przedsiębiorstw. Zauważalne były również duże skupiska gmin, w których nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw w centralnej Polsce, na wschodnim pograniczu Wielkopolski, w strefie subregionalnej Opolskiego i Górnego Śląska, a także w północno-wschodniej części Mazowsza. Zastanawiające jest tworzenie się dużych skupisk gmin o skrajnie różnych wartościach liczby przedsiębiorstw. W tym przypadku, aby ocenić to zjawisko należy odnieść się do uwarunkowań lokalnych panujących na tych obszarach, czyli czynników lokalizacyjnych oraz poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego.

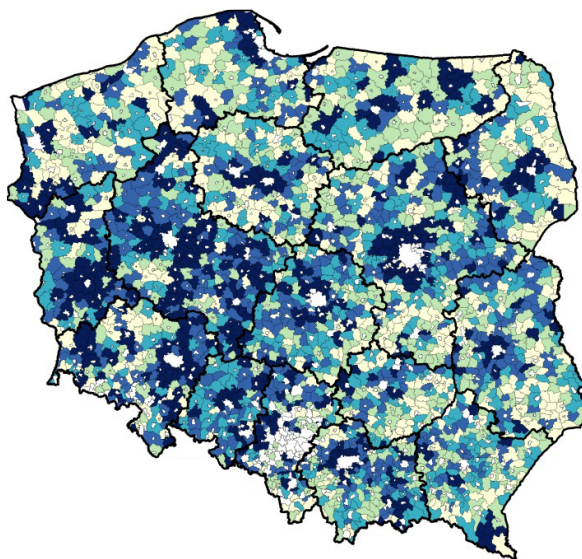
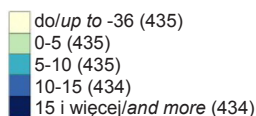
Zakładając, iż systemy gminne charakteryzują się dynamiką i zmienną strukturą, gospodarczą i społeczną, można zadać pytanie dotyczące zmian w poziomie występowania przedsiębiorstw, które determinowane są czynnikami, takimi jak składowe poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego. W celu weryfikacji tego wpływu wykorzystano syntetyczny wskaźnik poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce w 2010 roku opublikowany w *Monitoringu rozwoju obszarów wiejskich* [Rosner, Stanny 2014]. Elementy składowe jego skali objęły: dostępność przestrzenną, stopień dezagrarnizacji gospodarki lokalnej, sektor rolniczy, sektor pozarolniczy, lokalne finanse publiczne, problematykę demograficzną, stopień zrównoważenia

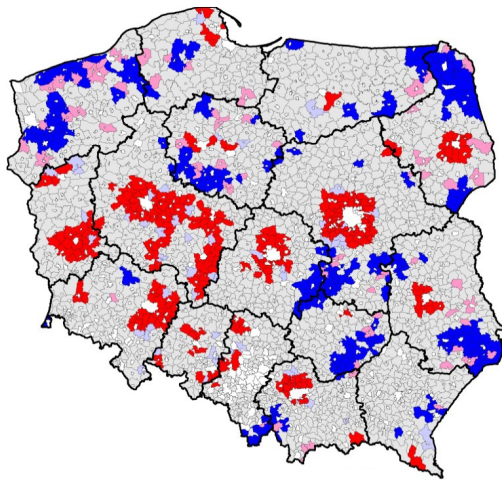
Rysunek 1. Zmiana liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2009 i 2013

Figure 1. Changing the number of enterprises per 1000 inhabitants in rural areas in Poland in years 2009 and 2013

Źródło: opracowanie własne
Source: own research

Zmiana liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców/Changing the number of enterprises per 1000 inhabitants

Rysunek 2. Statystyka lokalna Morana I_i dla zmiany liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców
 Figure 2. Local statistics Moran I_i for changes in the number of enterprises per 1000 inhabitants

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Local Moran I_i

■ nieistotne/insignificant (1585)
 ■ HH wysokie otoczone wysokimi/high surrounded by high (248)
 ■ LL niskie otoczone niskimi/low surrounded by low (218)
 ■ LH niskie otoczone wysokimi/low surrounded by high (52)
 ■ HL wysokie otoczone niskimi/high surrounded by low (70)

ryнку pracy, problematykę edukacyjną, aktywność społeczną, zamożność i spójność społeczności lokalnej oraz elementy warunków mieszkaniowych.

Analiza współczynnika korelacji liniowej w wyznaczonych reżimach przestrzennych wykazała zróżnicowaną siłę wpływu składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego na zmianę natężenia przedsiębiorstw. W przypadku analizy wykonanej dla wszystkich gmin za istotną determinantę można przyjąć stopień zrównoważenia rynku pracy $r = 0,42$ oraz zamożność i spójność społeczności lokalnej $r = 0,40$ (tab. 1).

Tabela 1. Współzależność zmiany liczby przedsiębiorstw i składowych poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego w różnych reżimach przestrzennych

Table 1. Interdependence changes in the number of enterprises and components of level socio-economic development in different spatial regimes

Składowe poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego/Components of socio-economic development level	Gminy (wartości współczynnika korelacji)/Communes (correlation coefficient)					
	razem/ total	HH	LL	LH	HL	nieistotne statystycznie/ statistically insignificant
Dostępność przestrzenna/Spatial availability	0,22	0,30	0,01	-0,09	-0,03	0,14
Stopień dezagrarnizacji gospodarki lokalnej/Degree of reducing the economic importance of agriculture	0,24	0,43	-0,05	-0,13	0,07	0,16
Sektor rolniczy/Agricultural sector	-0,06	-0,24	-0,16	0,14	0,26	-0,04
Sektor pozarolniczy/Non-agricultural sector	0,19	0,49	-0,30	-0,43	0,08	0,10
Lokalne finanse publiczne/Local public finances	0,32	0,65	-0,19	-0,37	0,34	0,16
Problematyka demograficzna/Demographic problems	0,24	0,39	0,02	0,11	-0,06	0,15
Stopień zrównoważenia rynku pracy/Degree of balance in the labor market	0,42	0,47	0,12	0,03	0,04	0,29
Problematyka edukacyjna/Educations problems	0,18	0,34	-0,11	-0,11	0,01	0,10
Aktywność społeczna/Social activity	0,28	0,58	-0,04	-0,20	0,12	0,15
Zamożność i spójność społeczności lokalnej/Wealth and cohesion of the local community	0,40	0,63	-0,01	-0,31	0,11	0,24
Elementy warunków mieszkaniowych/Elements of housing conditions	0,31	0,58	-0,20	-0,18	0,10	0,21

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

W dalszej kolejności wykonano testy współzależności dla grup gmin klasyfikowanych według reżimów przestrzennych wynikających ze statystyki lokalnej Morana I_i . Względnie wysokie wartości współczynnika korelacji dla analizowanych czynników zaobserwowano jedynie w grupie gmin zaliczonych do klastrów wysokich wartości (HH). W ich przypadku można mówić o dużej współzależności między rozwojem przedsiębiorstw w gminie a składowymi poziomami rozwoju społeczno-gospodarczego (tab. 1). W pozostałych grupach gmin nie można było wskazać tak wysokiej współzależności i należy poszukiwać innych czynników determinujących to zjawisko. Wynik ten potwierdza przyjętą na początku opracowania hipotezę o braku współzależności między analizowanymi zjawiskami.

Podsumowanie i wnioski

Powstawanie nowych przedsiębiorstw jest ważnym wydarzeniem w systemie gospodarczym gminy, ponieważ implikuje wiele pozytywnych zjawisk w postaci efektów mnożnikowych w gospodarce, zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu lokalnych (gminnych) dochodów mieszkańców i dochodów budżetowych. Niewielkie zmiany występowania przedsiębiorstw lub ich brak mogą oznaczać zamknięcie regionu na inwestycje i powolny dalszy rozwój. Na mapie rozwoju przedsiębiorstw ujawnia się wyraźnie zjawisko jego polaryzacji. Największe zmiany miały miejsce w zachodniej części Polski oraz wokół dużych aglomeracji. Jest to wynikiem korzyści aglomeracji, które powodują, że przedsiębiorstwa koncentrują się na obszarach o korzystnych walorach popytu oraz dostępu do czynników produkcji, w tym kapitału ludzkiego oraz potencjalnych partnerów dla współpracy.

W wyniku przeprowadzonej analizy statystycznej stwierdzono, iż rozkład przestrzenny zmiany liczby przedsiębiorstw jest w różnym stopniu determinowany składowymi poziomami rozwoju społeczno-gospodarczego, co potwierdziła niska wartość współczynnika korelacji. Wśród wyznaczonych reżimów przestrzennych wskazano skupienia (klastry) gmin o wysokich wartościach wskaźnika natężenia przedsiębiorstw. W tej grupie zaobserwowano wysoką współzależność ze składowymi poziomami rozwoju społeczno-gospodarczego.

Wskazano również gminy, które koncentrują się w skupiska (klastry) niskich wartości, położone we wschodniej i w północnej Polsce. Zamknięcie gmin na inwestycje jest wynikiem niedostatecznie rozwiniętego sektora pozarolniczego, a także historycznie ukształtowanych struktur gospodarczych i demograficznych, niekorzystnego położenia gminy względem szlaków komunikacyjnych, niskich walorów przyrodniczych oraz ograniczonego dostępu do korzyści aglomeracji.

Należy przyjąć, iż identyfikacja czynników odpowiedzialnych za rozwój przedsiębiorstw jest ważnym elementem badania rozwoju regionów. Pokonywanie barier zamknięcia gmin na inwestycje i rozwój przedsiębiorstw powinno stanowić kluczowy element w podejmowaniu działań aktywizacji gospodarczej gmin opóźnionych w rozwoju.

Rozwój przedsiębiorstw jest zjawiskiem dość zróżnicowanym przestrzennie i należy przyjąć, iż jest podyktowany wieloma czynnikami, często niemierzalnymi statystycznie. Jest to jednocześnie wskazanie do dalszych badań przy uwzględnieniu szerszego spektrum czynników lokalizacyjnych. Wymagać to będzie zastosowania metod statystycznych, w tym autokorelacji przestrzennej oraz regresji, które pozwolą określić siłę (elastyczność modelu) z jaką w przestrzeni dane czynniki determinują rozwój przedsiębiorstw w gminach tworzących skupiska (klastry) o podobnych cechach gospodarczych.

Literatura

- Anselin L. 1995: *Local indicators of spatial association –LISA*, Geogr. Annal., 27, 93-115.
- Gorzela G. 2003: *Bieda i zamożność regionów – założenia, hipotezy przykłady*, Uniwersytet Warszawski, Centrum Studiów Regionalnych i Lokalnych, Studia Regionalnie Lokalne, nr 1 (11), 37-58.
- Heffner K. 2007: *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Definicje – Uwarunkowania – Zależności – Czynniki – Skutki. Badania zróżnicowania rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] A. Rosner (red.), *Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, IRWiR PAN, Warszawa, 11-26.

- Kopczewska K. 2006: *Ekonometria i statystyka przestrzenna z wykorzystaniem programu R CRAN*, CEDEWU.
- Rosner A. (red.). 2000: *Lokalne bariery rozwoju obszarów wiejskich*, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA).
- Rosner A., Heffner K., Stanny M. 2007: *Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, IRWIR-PAN, Warszawa.
- Rosner A., Stanny M. 2014: *Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap I*, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- Stanny M. 2013: *Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*, IRWIR PAN, Warszawa.
- Sucecki B., Olejnik A. 2010: *Miary i testy statystyczne w eksploracyjnej analizie danych przestrzennych*, [w:] B. Sucecki (red.), *Ekonometria przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, Wydawnictwo C.H. Beck.
- Śleszyński P. 2007: *Gospodarcze funkcje kontrolne w przestrzeni Polski*, Prace Geograficzne, t. 213, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.
- Śleszyński P. 2009: *Zmiany strukturalne i przestrzenno-funkcjonalne w rozwoju przedsiębiorczości po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne, nr 3(37), 5-26.

Summary

The aim of the discussion in this paper was to identify the components of the level of socio-economic development responsible for enterprises development in rural areas. In the first stage, was performed spatial autocorrelation analysis variations in the rate of enterprises and identified 4 municipalities groups: forming clusters of high values, clusters of low value, as well as cases of atypical occurrence in the high single or low values of the indicator. For each of the groups correlation analysis was conducted separately with respect to the components of the level of socio-economic development. Analysis of correlation coefficient in the designated spatial regimes revealed variable strength of a constituent of socio-economic change in the intensity of enterprises. In general for rural areas as important determinants were considered: the degree of labor market sustainability and prosperity and cohesion of the local community. The relatively high values of the correlation coefficient for all the analyzed components of the level of socio-economic development was observed only in the group of municipalities included in the clusters of high values (HH), which is adjacent communes with above-average growth enterprises.

Adres do korespondencji
dr Patrycjusz Zarębski
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa
Polska Akademia Nauk
Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
e-mail: pzarebski@irwirpan.waw.pl